

МІСЦЕ КООПЕРАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Л. М. Чорнобай, к. е. н.

Подільський державний аграрно-технічний університет

Досліджено роль обслуговуючих кооперативів у процесі інфраструктурного забезпечення та обслуговування сільськогосподарських підприємств. Для поліпшення обслуговування аграрного сектора розглядається створення багатофункціонального кооперативу, який дозволить сформуванню завершеної вертикальної маркетингової ланцюг (постачання – виробництво – переробка – реалізація).

Постановка проблеми. Розвиваючи господарську діяльність, аграрний товаровиробник приділяє багато уваги технології та її удосконаленню, підвищенню якості продукції, вдосконаленню організації виробництва й праці. Ці турботи обмежують його діяльність в інших споріднених сферах ринку. Ситуація особливо ускладнюється, якщо розміри виробництва не дають змоги утримувати власні служби з організації збуту продукції, матеріально-технічного забезпечення,

переробки. У такому випадку поєднання виробничої та ринкової діяльності можливе за умови використання послуг партнерів, які можуть виконати відповідні ринкові функції. Такими партнерами для сільськогосподарських підприємств мають стати сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Їх створення дозволить звільнити сільськогосподарські підприємства від невластивих для них функцій і зосередити всю увагу на основній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні основи формування обслуговуючих кооперативів сільськогосподарського виробництва базуються на узагальнених теоретичних положеннях наукових розробок вітчизняних вчених Дем'яненка М. Я., Дусановського С. Л., Зіновчука В. В., Молдаван Л. В., Мосіюка П. О., Крисального О. В., Лукінова І. І., Маліка М. Й., Шпичака О. М., Юрчишина В. В. та ін. науковців. Ці вчені створили міцний теоретичний фундамент названої проблеми, вирішено багато її практичних аспектів.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є вивчення можливості поліпшення інфраструктурного обслуговування сільськогосподарських підприємств на основі створення обслуговуючих кооперативів. Обслуговуючі кооперативи є особливою організаційно-правовою формою підприємницької кооперативної діяльності. На відміну від комерційних організацій, вона полягає у тому, що основною метою їх діяльності є не отримання прибутку, а задоволення господарських потреб своїх членів і підвищення доходів їх господарств завдяки колективному (спільному) веденню господарських операцій. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (СОК) створюються відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» шляхом об'єднання зусиль сільськогосподарських товаровиробників.

Виклад основного матеріалу. Країни-члени ЄС, Сполучені Штати Америки, Канада та інші розв'язали проблему збуту продукції, вирощеної селянами, шляхом підтримки створення ними прозорої постачальницької, заготівельно-збутової інфраструктури на засадах кооперації та її інтеграції з торгівлею, підприємствами харчової і переробної промисловості. Вирішення зазначеного питання в Україні можливе за умови розвитку мережі сільськогосподарських кооперативів як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників, поліпшення їх соціально-економічного стану та розширення сфери їх самозайнятості.

Особисті селянські і фермерські господарства та фізичні особи сільськогосподарські товаровиробники не здатні самостійно адаптуватися до вимог СОТ і кон'юнктури аграрного ринку щодо виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції. Створення в межах району кількох обслуговуючих кооперативів різних напрямів діяльності є проблемним і потребуватиме значних витрат учасників на їх створення. Тому вважаємо за доцільне створення багатофункціональних СОК. Практика свідчить, що в сучасних економічних умовах найбільш життєздатні багатофункціональні обслуговуючі кооперативи. Диверсифікація ділової активності знижує підприємницький ризик таких кооперативів.

Важливо мати на увазі, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи є особливою організаційно-правовою формою кооперативної діяльності. Вона полягає у тому, що основною метою їх діяльності є не отримання прибутку, а задоволення господарських потреб своїх членів і підвищення доходів їх господарств завдяки спільному веденню господарської діяльності. Новостворений кооператив поділяється за секторами діяльності, кожен з яких має власну спеціалізацію:

сервісний сектор – здійснює технологічні, транспортні, агрохімічні, меліоративні, ремонтні, будівельні, еколого-відновні роботи, ветеринарне та племінне обслуговування;

сектор постачання – здійснює закупівлю та постачання засобів виробництва, матеріально-технічних та енергетичних ресурсів, потрібних для виробництва сільськогосподарської продукції;

заготівельно-збутовий сектор – здійснює заготівлю, зберігання, продаж продукції;

сектор переробки – займається переробкою сільськогосподарської сировини (виробництво хлібобулочних, макаронних виробів, овочевих, плодово-ягідних, м'ясних, молочних, рибних продуктів, виробів і напівфабрикатів з льону, конопель, лісо- і пиломатеріалів тощо).

Вважаємо, що при створенні багатофункціонального СОК можна використати майно, виробничі та інші потужності ремонтно-транспортних підприємств. Ризик у кооперативі розподіляється між усіма членами, солідарно. Важливо, щоб поведінка одного із членів не приносила шкоди іншим. Підписання зобов'язань щодо ведення діяльності та інші правила є справою довіри та відповідальності перед багатофункціональним кооперативом. Члени є власниками кооперативу, тому мають довіряти кооперативу, а кооператив повинен бути впевненим у надійності членів. Зобов'язання по веденню діяльності дозволяють кооперативу концентрувати значні обсяги

продукції, що уможливило вихід на більш вигідні ринки, закупляти засоби виробництва за оптовими цінами, повністю використати потужності матеріально-технічної бази та сектор переробки. Прийняття і належне виконання членами своїх зобов'язань є запорукою ефективності роботи кооперативу, а через нього самих членів.

Завдяки створенню багатофункціонального кооперативу сільськогосподарські товаровиробники можуть покращити своє становище на ринку, отримати прямий доступ до споживачів продукції та виробників матеріально-технічних засобів або посилити свою ринкову позицію, що дозволить їм відстоювати свої інтереси у комерційних фірм та переробних підприємств.

Кооператив ставить за мету надання послуг за собівартістю. Результат річної діяльності розглядається як сума, що виплачується членом за послуги, які вони отримали, та повертається їм. Для того, щоб діяльність кооперативу була ефективною і він мав можливість надавати послуги за прийнятними цінами, кооператив повинен працювати з великими партіями продукції або матеріально-технічних засобів, використовувати його обладнання на повну потужність. Тому при розробці правил внутрішньої діяльності кооперативу має чітко визначатися, що кожен член кооперативу користується лише його послугами, реалізує всю продукцію лише через кооператив, за виключенням продукції для внутрішньогосподарського використання та послуг і засобів, які кооператив не виробляє і не реалізує.

Головним джерелом фінансування кооперативу є пайові внески членів. Розмір пайового внеску розраховується індивідуально до кожного члена кооперативу, залежно від участі в його господарській діяльності. Стабільність діяльності багатофункціонального СОК може бути досягнута завдяки таким факторам: навчання учасників ініціативної групи; підтримка науковців; впровадженні існуючого зарубіжного та вітчизняного досвіду створення СОК; визначення головної концепції кооперативу; ініціативна група, яка має на меті об'єднання в кооператив; підтримка сільських голів в реалізації цієї ідеї; активність та підтримка з боку сільської громади; фінансове забезпечення.

У межах багатофункціонального кооперативу забезпечується органічне злиття сільського господарства, переробки, збуту, постачання, агросервісу, тобто створюється певне господарсько-виробниче формування замкненого характеру. Чим менше ланок на шляху продукту від поля до споживача, тим менше втрат у кількості та якості продукції, менші витрати і вища ефективність виробництва. Значущість цієї форми кооперації полягає в тому, що виготовлення

продукту, готового до вживання, здійснюється тут в єдиному технологічному процесі і підпорядковане спільним інтересам.

Висновки. Завдяки створенню багатофункціональних кооперативів відбувається реальна інтеграція, забезпечується єдиний процес виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації, формується такий склад і структура матеріально-технічної бази, які забезпечують комплексне використання ресурсів, усього виробничого та економічного потенціалу незалежно від їх видів і походження.

Кооперація в нинішніх умовах є мабуть єдиним шляхом виведення сільськогосподарського виробництва та сільських територій на якісно новий рівень розвитку. В умовах низької платоспроможності населення, відсутності обігових коштів в сільськогосподарських підприємствах, дефіцитності місцевих та державного бюджетів саме кооперація має стати доступною альтернативою комерційним структурам в обслуговуванні сільськогосподарських товаровиробників та населення необхідними їм послугами. Це дасть позитивний поштовх до зростання ефективності сільськогосподарського виробництва та забезпечення комплексного розвитку сільських територій.